

Lausunto

26.11.2020

Asia: VN/16944/2020

Kotimaisen kalan edistämishjelma

Ohjelman visio ja strategiset valinnat

Ovatko ohjelman visio ja strategiset valinnat onnistuneita? Miten niitä tulisi kehittää?

Visio on hyvä.

Strategiset valinnat ovat periaatteessa hyvät, mutta niiden otsikointia voisi selkeyttää.

Ohjelman mukaan silakan elintarvikekäyttö halutaan viisinkertaistaa, ja nykyinen tuotantomme riittää tähän hyvin. Kun tavoitteena on myös muun kotimaisen kalan elintarvikekäytön kaksinkertaistaminen, tärkein strateginen valinta on luonnollisesti 3. Alkutuotannon edellytysten parantaminen, jota muiden strategisten valintojen tulee tukea. Kaikki strategisten valintojen alla ehdotetut toimenpiteet eivät vastaa otsikkoa, ja jotkin niistä ovat liian ympärilyöreyttä vastaamaan kunnianhimoisia tavoitteita (esim. hylje- ja merimetso-ongelma, katso kohta 3).

Tavoitteet

Onko ohjelmalla tavoiteltavat vaikutukset tunnistettu oikein?

Tavoiteltavat vaikutukset on tunnistettu pääosin oikein. Viennin arvon 7-kertaistuminen tuntuu uskomattomalta, mutta arvio perustunee laskelmiin? Eikö kotimaisen kalan käytön tuplaamisen pitäisi kasvattaa myös poistettavien ravinteiden määrää? Ohjelmalla voi olla myös sellaisia vaikutuksia, joita ei suoraan voi mitata. Yksi tällainen voisi olla ”Saariston ja rannikon elinvoima vahvistuu” (mm. lisää/parantaa palveluja saaristossa ja rannikolla, josta mm. turismi hyötyy).

Kuinka realistisina pidät yllä esitettyjä tavoitteita?

Tavoitteet on asetettu sopivalle tasolle.

Miten muuten haluaisit kommentoida ohjelman tavoitteita?

Kotimaisen kalan käytön lisääminen on ohjelman päätavoite ja strategiset valinnat pääosin oikeita, mutta tavoitteiden toteutumisen tueksi esitetyt toimenpiteet eivät riitä ongelmien ratkaisemiseen. On uskallettava mennä ongelman ytimeen; kalansaaliin turvaaminen ja kalanviljelyn kasvun mahdollistaminen sekä niihin liittyvät ongelmat on nostettava päällimmäiseksi. Ohjelma pohjautuu pitkälti ajatukseen, että kotimaisen kalan vähäinen käyttö johtuisi kaikesta muusta kuin toimintaympäristön ongelmista. Miksi oikeasti kotimaisen kalan saanti on vaarassa? Tästä on aloitettava!

1. Kuluttaja- ja markkinalähtöisyyden vahvistaminen

Mitä allaolevista toimenpiteistä pidät tärkeimpänä ja vaikuttavimpana?

Selvitetään mahdollisuuksia parantaa kalatuotteiden markkina-asemaa. Kalatuotteiden hintakilpailukyky on heikompi kuin monilla muilla eläinperäisillä tuotteilla. Yksi keskeinen syy on se, ettei alalla ole suoria tuotantotukia. Laaditaan selvitys keinoista, joilla kalatuotteiden markkina-asemaa voidaan parantaa markkinalähtöisesti.

Miten ehdotettuja toimenpiteitä pitäisi kehittää? Mitä muita toimenpiteitä ehdottaisit?

Tavoitteet ovat sinänsä hyviä, mutta onko ne asetettu oikein kuluttajan näkökulmasta? ("Tavoitteena on kalan kulutuksen kasvu parantamalla kalan houkuttelevuutta turvallisena, terveellisenä ja vastuullisena elintarvikkeena"). Turun yliopiston funktionaalisten elintarvikkeiden kehittämiskeskuksen tuoreen kaupunkilaisille osoitetun kalansyöntikyselyn mukaan pääsyyt sille, että esimerkiksi silakka tai särkikala jäävät kaupunkilaisilta ostamatta, olivat tottumattomuus, maku, osaamattomuus ja ruodot. Kun silakkaa valittiin, syinä olivat kotimaisuus, edullisuus ja perinteisyys. Särki valittiin kotimaisuuden, vaihtelun ja ympäristöystävällisyyden vuoksi. Ympäristöystävällisyys ei kuitenkaan noussut merkittäväksi kriteeriksi kalaa valitessa. Jos tavoitteet halutaan pitää ennallaan, voisiko niihin lisätä "hyvänmakuisena ja helppona"?

Painopisteen viisi toimenpidettä ja niiden tavoitteet ovat jotenkin sekavia. Kuuluuko "Kotimaisen kalan käyttöä vauhditetaan julkisilla hankinnoilla" tähän ollenkaan vai paremmin painopisteeseen 2, koska tässäkin kehitetään uusia tuotteita? Painopiste tarvitsisi helpommin ymmärrettävän ja toimenpiteitä paremmin kuvaavan nimen esim. "Kalatuotteiden suosion lisääminen".

2. Uudistuminen kasvun vauhdittajana

Mitä ehdotetuista toimenpiteistä pidät tärkeimpänä ja vaikuttavimpana?

Vauhditetaan vajaasti hyödynnettyjen kalojen jalostusasteen nostamista. Euroopan meri- ja kalatalousrahastosta myönnetään normaalia korkeampaa investointi- ja tuotekehitystukea vajaasti hyödynnettyjen lajien jalostukseen elintarviketuotteiksi ja korkean lisäarvon tuotteiksi.

Miten ehdotettuja toimenpiteitä pitäisi kehittää? Mitä muita toimenpiteitä ehdottaisit?

Listasta on vaikea valita yhtä tärkeintä, ne ovat kaikki tärkeitä. Tärkein uudistus olisi saada markkinoille kuluttajalähtöisiä, helppoja ja hyvänmakuisia tuotteita. Valitsemamme vaihtoehto on lähinnä tätä, mutta pelkästään vajaasti hyödynnetyistä kaloista valmistelut tuotteet eivät riittävästi

vastaa kysyntään, vaan tämän tulee koskea myös muita kalalajeja. Yksinkertaisimmillaan voidaan puhua kauppojen pakastealtaasta löytyvistä ruodottomista ahven- ja kuhafileistä. Yhtä tärkeitä kohtia tässä painopisteessä ovat toimenpiteet ”Uudistumista tuetaan innovaatio-ohjelmilla ja Euroopan meri- ja kalatalousrahaston rahoituksella” sekä ”Yritysten kehitystyötä vauhditetaan innovaatioaseteileillä ja korotetulla investointituella”, ja myös niissä pääpainon tulisi olla tuotekehityksessä ja siihen liittyvässä osaamisessa.

3. Alkutuotannon edellytysten parantaminen

Mitä ehdotetuista toimenpiteistä pidät tärkeimpänä ja vaikuttavimpana?

Kehitetään ratkaisuja vahinkoja aiheuttavien eläinten aiheuttamiin ongelmiin. Euroopan meri- ja kalatalousrahastosta rahoitettavassa tutkimuksen ja kalastajien kumppanuusohjelmassa kehitetään yksityisen ja julkisen sektorin yhteistyönä ratkaisuja hylkeiden ja muiden eläinten aiheuttamien vahinkojen estämiseksi ja vähentämiseksi. EMKR-ohjelmasta myönnetään normaalia korkeampaa investointitukea kalastajien ja vesiviljelijöiden investointeihin, joilla ehkäistään hylkeiden aiheuttamia vahinkoja.

Miten ehdotettuja toimenpiteitä pitäisi kehittää? Mitä muita toimenpiteitä ehdottaisit?

Valitsemamme toimenpide on valittu rannikkokalastuksen (meren rannikolla harjoitettavan verkko- ja rysäkalastuksen) näkökulmasta. Toimenpiteessä ehdotetut toimet eivät yksin riitä, mutta lienevät ainoita, mitä EMKR-rahoituksella voidaan vahinkoeläinten torjumisessa tehdä? Edistämishojelman tavoitteissa mainittu: ”Hylje- ja merimetso-ongelma ei haittaa merkittävästi merialueen rannikkokalastusta” on kuitenkin aivan liian ympäröörä ja tehoton ilmaisu. Tosi asia on tällä hetkellä se, että jos ongelmaa ei ratkaista, rannikkokalastuksella ei ole tulevaisuutta. On tehtävä enemmän kuin mitä 2000-luvulla on tehty.

Rannikkokalastuksen turvaamiseksi ainoa riittävä ja kestävä toimenpide on hylkeiden ja merimetsojen määrän voimakas vähentäminen. Tämä tulisi toteuttaa edistämishojelman toimenpiteiden tukena kansallisin varoin. Alalle ei voi tulla uusia kalastajia ennen kuin toimintaedellytykset ovat kunnossa. Tuotekehittely on mahdotonta ilman raaka-ainetta ja taloudellisesti pärjääviä yrityksiä.

Vesiviljelyn näkökulmasta kaksi ensimmäistä lienevät molemmat yhtä tärkeitä.

4. Kasvu perustuu kestävyteen ja vastuulliseen toimintaan

Mitä ehdotetuista toimenpiteistä pidät tärkeimpänä ja vaikuttavimpana?

Laaditaan määritelmä Itämerirehulle ja edistetään sen käyttöä. Silakkaan ja kilohailiin perustuvalla Itämerirehulla kierrätetään meressä jo olevia ravinteita ja vähennetään muilta meriltä tulevaa ravinnekuormaa. Yhteistyössä rehuteollisuuden, toimialan, tutkimuksen ja hallinnon kanssa laaditaan määritelmä Itämerirehulle ja suunnitelma siihen perustuvan kiertotalousratkaisun

edistämiseksi. Niiden avulla varmistetaan eri teollisten toimijoiden tasavertainen kohtelu sekä luodaan edellytykset Itämerirehun käytön edistämiseksi sekä sen käytön seurannalle.

Miten ehdotettuja toimenpiteitä pitäisi kehittää? Mitä muita toimenpiteitä ehdottaisit?

Ainoa este viljellyn kalan tuotantomäärän kasvulle on luvituksessa. Valitsemassamme toimenpide-ehdotuksessa mainitun Itämerirehun käytön ja Itämerirehuun perustuvan kiertotalousratkaisun edistämisen tulisi johtaa suunnitelmatasolta käytännön toimenpiteisiin. Lainsäädäntöön tulee saada muutos, jossa vesiviljelyn lupaprosessissa ja laskelmissa otetaan huomioon rehuraaka-aineen alkuperä.

Rannikkokalastuksen turvaamiseksi ainoa riittävä ja kestävä toimenpide on hylkeiden ja merimetsojen määrän voimakas vähentäminen. Tämä tulisi toteuttaa edistämishjelman toimenpiteiden tukena kansallisin varoin.

Palaute ohjelman ympäristövaikutusten arvioinnista

Mitä palautetta haluaisit antaa ohjelman ympäristövaikutusten arvioinnista?

Ohjelmassa mainitut edulliset ympäristövaikutukset voivat toteutua vain siinä tapauksessa, että alkutuotannon toimintaedellytykset turvataan.

Muu palaute

Mitä muuta palautetta haluaisit antaa ohjelmasta?

Strategisten valintojen (1-4) toimenpiteistä on vaikea valita vain yhtä parasta, koska alkutuotannon näkökulmia on monia (merialueella: kalankasvatus/tröolikalastus/pienimuotoinen rannikkokalastus). Myös meri- ja sisävesikalastuksella on erilaiset haasteet, ja kehittämisen tarpeita katsotaan eri näkökulmasta. Lisäksi suuri osa ehdotetuista toimenpiteistä on selvityksiä, jotka eivät välttämättä johda mihinkään.

Olennaista on, että kaikki ketjun toimijat – niin alkutuottajat, jalostajat kuin kuluttajatkin – saavat toimenpiteistä lisäarvoa.

Saarinen Maria

Saaristomeren kalatalouden toimintaryhmä / Leader I samma båt - Samassa veneessä rf ry